

MESİHİ'NİN HAYATI, ŞAIRLİĞİ VE ESERLERİ

MİNE MENGİ

Divan şiirinin gelişme devriyle ilgili belgelerin bir kısmı son yirmi beş yıl içinde bilim âleminin hizmetine sunulmuştur. Örneğin Şeyhî Divanını Tetkik, Hayâlî, Necâtî, Ahmed Paşa ve Zâtî divanlarının¹ tenkitli metinleriyle, Divan edebiyatının klâsik bir biçime dönüştüğü çağın önde gelen ustalarının eserleri ortaya çıkmıştır.

Şüphesiz geriye yapılması gereken pek çok iş kalmıştır. Özellikle, aynı çağın ikinci sırada yer alan şairlerinin divanlarının da güvenilir metinler halinde ortaya konulmaları gerekir. Zira, usta şairlerin tarzları ve şiire getirdikleri, ilk kez ikinci sırada yer alan şairler tarafından tanınmış ve onların taklitleriyle gerçek dehaların görülebilmeleri ve takdir toplamaları mümkün olmuştur. Ayrıca, Divan edebiyatında bir devrin anlaşılması ve değerlendirilmesi, tezkirelerde o devirle ilgili olarak adları verilmiş olan yüzlerce şairin gözden geçirilip değerlendirilmesini gerektirir. İşte bu nedenle, üzerinde şimdiye kadar ciddi bir çalışma yapılmamış olan 15. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış şairlerden Mesihî'nin şairliği, Divanı ve Şehr-engizi üzerinde durduk.

HAYATI

Tezkirelerden Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi, Kınalızade, Riyâzî ve Beyânî şair hakkında eksik ve birbirini tutmaz bilgiler verirler. Esasen son üç tezkire, Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi tezkirelerinde söylenenleri yeni biçime sokarak sunmaktan öteye gidememişlerdir. İslam Ansiklopedisinin Mesihî maddesinde² şairin hayatıyla ilgili az bilgi verilmiştir. Hammer³ ve Gibb'in de⁴ Mesihî hakkında söyledikleri fazla bir şey değildir.

1 Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Şeyhî Divanını Tedkik, İst. , 1934-36

Prof. Dr. A. Nihad Tarlan, Hayâlî Bey Divanı, İst., 1945

Prof. Dr. A. Nihad Tarlan, Necatî Beg Divanı, İst. , 1963

Prof. Dr. A. Nihad Tarlan, Ahmed Paşa Divanı, İst., 1966

Prof. Dr. A. Nihad Tarlan, Zâtî Divanı, İst., 1968

2 Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, İslâm Ans., C. VIII, s. 124-126

3. Josef von Hammer-Purgstall, Geschichte der Osmanischen Dichtkunst, c. I, s. 297

4 E. J. W. Gibb, A History of Ottoman Poetry, c. II, s. 226-228

Kaynaklarda adı İsa ya da Mesih¹ olarak verilen şairin doğum yeri, bir Sırp şehri olan Priştine'dir. Doğum tarihi, ailesi ve sosyal durumu hakkında kaynaklardan hiç bir bilgi edinemiyoruz. Genç yaşında İstanbul'a gelerek medrese öğrenimine başlıyan Mesihî'nin, sonraları hattatlığa merak sardığını ve bu sanattaki ustalığı dolayısıyla devrin sadrazamı Hadım Ali Paşa'nın divan katipliğine atandığını öğreniyoruz. Başlangıçta Ali Paşa'nın teveccühünü kazanan Mesihî, sonraları düzensiz yaşayışı ve görevindeki dikkatsizliği nedeniyle Paşa'nın gözünden düşmüştür. Âşık Çelebi'nin dediklerine bakılırsa, Mesihî sefih bir hayat sürmüş ve mesleğinde ilerlemekten çok dünyadan kâm almağa bakmıştır. Hadım Ali Paşa'nın 917 (1511) de çıkan Şii ayaklanmasını bastırmak amacıyla Şah-Kulu'na karşı yaptığı savaşta öldürülmesi üzerine bir süre hamisiz kalan Mesihî'yi daha sonra Tacizade Cafer Çelebi'nin ilgisini çekme çabaları içinde görüyoruz. Mesihî bu amaçla en başarılı kasidelerinden birini Cafer Çelebi'ye sunar². Belki de bu yakarışının sonucu olarak, şaire Bosna'da ufak bir tımar verilir. Ancak, şair durumdan memnun değildir.

Ben senüñ bendelerüñ defterine geçmiş iken³
Ne revâdur baña pâ-bend ola cüz'î timâr

Ehl-i timârum velî bîmâra döndüm himmet it⁴
Ey tabîb-i cân u dil bulsun mizâcum i'tidâl

918 (1512) de Bosna'da maddî sıkıntı içerisinde ölen Mesihî, ölümünden kısa bir süre önce Yavuz Sultan Selim'in himayesine girmeğe çalışmıştır. Ancak, Yavuz Selim kardeşi Ahmet'le yaptığı taht kavgası nedeniyle şairle ilgilenememiştir.

ŞAIRLİĞİ

Âşık Çelebi, Mesihî'nin; "Divan şiirinin temelini atan Ahmed Paşa'dır. İlk temel taşı Necatî, ikincisiyse Mesihî'dir". diye sözünü eder. Mesihî, 15. yüzyılın şairleri arasında seçkin bir yer tutmamakla birlikte, onun Bâkî öncesi Divan şiirindeki değeri ve önemi su götürmez bir gerçektir. Âşık Çelebi

1 Yalnızca Sehî tezkiresinde şairin adı Mesih olarak verilmiştir. Sehî, Heşt-behişt, İstanbul, 1325, s. 109

2 Kaside-i râiyye, Divan 6b, İst. Üniv. Ktp. no 809

3 Divan, Kaside 8/49

4 Divan, Kaside 13/28

ve Beyânî, Mesîhî adı üzerinde oynayarak, onu şiire taze bir ruh vermesinden dolayı İsa'ya benzetirler. Âşık Çelebi övgüsünde daha da ileri giderek Mesîhî'yi Zâtî'ye tercih ettiğini söyler. Ona göre Zâtî sanat yönünden ustadır, ama Mesîhî de içten, sade ve orijinaldir¹. Âşık Çelebi'nin bu tarz bir kişisel yargıya neye dayanarak vardığını bilmek güçtür. Yakın çağdaşların hepsi aynı kanıda mıdır? Yoksa, Âşık Çelebi sadece kişisel beyenin etkisi altında mı kalmıştır? Çağın diğer şairlerinin divanları da elimizde hazır bulunmadıkça güçlük sürüp gidecektir. Latîfî de Mesîhî ile Zâtî'nin birbirlerini tanıdıklarını ve bir seferinde Zâtî'nin Mesîhî'yi tarzını taklitçilikle suçladığını yazar².

1450 ile 1600 yılları arası Divan şiirinin gerçek başlama devridir. Bu devre edebiyatının özünü, dünyevî zevk, içki ve aşkın verdiği haz ve bunların yanısıra az da olsa felsefî düşünce oluşturur. Mesîhî de, çağının bir temsilcisi olarak aynı tutkulardan esinlenmiştir.

Yazmadı çünkü Hudâ defter-i 'ömri bâkî
Câm-ı la'lûn berü sun canlanalum ey sâkî
Ol safâdan pür idüp na're ile âfâkî
Mest-i lâ-ya'kıl olalum yakalar çâk idelüm
Mesîhî zâhid o dünyâyı medh ider ammâ
Ne hoşca 'âlem olur bu cihâni hōş görelüm

Ancak, Mesîhî'de maddî hazların ifadesi yanında, insanoğlunun boş hayat çabasından, kader çizgisinin değişmezliğinden, dünyanın devamsızlığı ve geçiciliğinden dem vuran söyleyişlere de rastlanır.

Basîret ile gözet kim mahall-i hâdisedür
Bulur mı kimsene lutf u kılur mı kişi huzûr

1 Âşık Çelebi, Meşairü'ş-şu'arâ, Süleymaniye, no. 268, s. 166a-167b

2 Latîfî, Tezkiretü'ş-şu'arâ, 309-311

Ey Mesîhî her biri 'ırz uğrusı 'ayyârdur
Şehr-i şî'rûn şâhısûn bir dürlü dahi oldı iş
Mülk-i nazm-ı Zâtî'nün uğurlanup ma'nâları
Girüben dîvânûna tebdîl-i sûret eylemiş

Mesîhî'nin Zâtî'ye cevabı şöyle olmuştur:

Sanmañ a ma'nâ-yı nâdâna ben el uzadam
Degülüm tıflı ki hâyide idinem iftâr
Tendeki rûh baña 'âriyyeti olduğı-çün
Günde biñ kez iderüm kendi hayatumdan 'âr

Cihân ne kişiye el virdi k'itmedi pā-māl
Zamān ne kimseye lutf itdi k'itmedi makhūr

Dönersin bir yaña ey zülf sen de
Benüm 'ömrüm gibi muhkem degülsin

Zamāne saltanatından bekā uman görsün
Ki kanı Husrev ü Dārā vü Kayser ü Tekfur

Divan edebiyatı genellikle, sanat anlayışı belli kurallara dayanan bir edebiyattır. Geleneksel yapı, geleneksel biçimler üzerine kurulmuştur. Şairin sanat gücü, geleneksel ölçülere kendisinden bir şey ekleyip eklememesine göre değişir. Mesîhî'nin de geleneksel biçimlere ve ifadeye bağlı kaldığını görüyoruz. Ancak, insanoğlunun sevincini ve kederini yansıtan şiirlerinde gerçek bir duygulanma vardır. O, duygu ve düşüncelerini yaldızlama çabasında değil, ama sadelik ve içtenlik yolundadır.

Necib Asım, Mesîhî'nin divanında çağının sosyal hayatıyla ilgili izlere rastladığını söyler¹. Ancak, Mesîhî'nin bu bakımdan devrinin diğer şairlerinden hiç de farklı bir yapıda olmadığını görüyoruz.

Mesîhî'nin şiir dilinin nasıl olması gerektiği konusunda neler düşündüğünü ortaya koyacak her hangi bir ipucuna Divanında rastlamıyoruz. Ama, Arapça ve Farsça kelimelerin sınırlı kullanımına bakarak, onun dilde sadelik taraftarı olduğuna hükmediyoruz. Ancak, bu bir bakıma, Arapça ve Farsçanın şiir ve nesir dilinin hizmetine girmesinin Mesîhî'nin devrinde başlaması, esas gelişmesinin ise takip eden iki yüzyılda olmasıyla ilgilidir. Öte yandan, Mesîhî'nin medrese öğrenimini tamamlayıp tamamlamadığını bilmememize rağmen Farsça ve Arapçayı her iki dilde de şiir yazabilecek güçte bildiğini anlıyoruz.

Divanında şair, sık sık sade söyleyişlere halk arasında yaygın olarak kullanılan deyim ve atasözlerine de yer vermiştir.

Gönül gözden kaçup bezmüne vardı
Kaçup yagmurdan ugradı toluya

Sâkî şu deñlü turdı gice hidmetünde kim
İndi surâhînüñ kara sular ayagına

¹ Necib Asım, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, c. I. s. 300-308

Fâş eyleyüben sinedeki âteş-i 'aşkı
 Ey eşk Mesîhinün ocasına su koyma
 Bir büseñi almca gelür cânım agzuma
 Bir tîrûñ irişince gönüldeñ neler geçer
 Elde mey tutduguma ta'n itme ey zâhid sakın
 Kim olur kendü elinde her kişinün hürmeti
 Sürsem müjemi n'ola itün izine sensüz
 Gülzâr-ı cihân içre gül olmaz çu dikensüz
 İçdüğince kızarur ol sanem-i sîmîn-ber
 Meydürür dirler ise n'ola kişinün miheki
 Var ey tamâm dirilen âdem ko da'vâyı
 Eksüklüğü gerek kişinün k'ol tamâm ola

Divan şiirinde vezin ve kafiye, içinde şairin düşünce, duygu ve hayallerinin biçimlendiği değişmez kalıplardır. Divan şairi, şiirini yaratırken kelimelerini, veznin ve kafiyenin değişmez kalıpları ve kuralları içine, sanat gücünün yettiği nispette dökmek zorundadır.

Mesîhî aruzun çeşitli kalıplarını kullanmıştır. En çok kullandığı remel, muzâri ve hezec bahirleri, çağın diğer şairlerinin de rağbet ettiği bahirlerdir. Divanın kasâid bölümünde bulunan 22 kasidede vezin dağılımı şu şekildedir.

Remel;	R1: -.--/-.--/-.--/-.-	7 kaside
	R2: .--/.--/.--/.--	(—) 5 kaside
Muzâri;	M1: --./--./--./--	5 kaside
Müctess:	.-./.-./.-./.-	(—) 4 kaside (biri Farsça)
Hezec;	H2: --./--./--./--	1 kaside

Kasâid bölümünün sonunda yer alan, şairin Hadım Ali Paşa için yazmış olduğu, terkîb-i bend biçimindeki mersiye R5: .--/.--/.--(--)- vezniyle yazılmıştır. Bu mersiye öz ve biçim yönünden benzerlerine Necatî ve Ahmed Paşa Divanlarında da rastlıyoruz. Ancak Mesîhî çağdaşlarından mersiye kullandığı R4 vezniyle ayrılır. Mersiye'nin kısa mısralarla kurulmuş olması, hem Mesîhî'nin şiirine daha lirik bir eda kazandırmış, hem de Divanın bir özelliği olmuştur.

Mesîhî, Divanın gazeliyat bölümünde ise 3 ü Farsça ve 3 ü murabba olmak üzere toplam 287 gazelinde 7 değişik bahirin 15 ayrı vezinini kullanmıştır.

Remel(R)

R1: ---/---/---/---		67	gazel
R2: ---/---/---/---	(-)	33	"
R3: ---/---/---		9	"
R4: ---/---/---	(-)	3	"
		<hr/>	
		112	

Muzâri(M)

M1: ---/---/---/---		67
M2: ---/---/---/---		2
		<hr/>
		69

Hezec(H)

H1: ---/---/---/---		10
H2: ---/---/---/---		27
H3: ---/---/---		45
		<hr/>
		82

Hafif(Haf)

Haf: ---/---/---	(-)	5
------------------	-----	---

Müctess(Müc)

Müc: ---/---/---/---	(-)	9
----------------------	-----	---

Recez(Rec)

Rec1: ---/---/---/---		1
Rec2: ---/---/---		1
		<hr/>
		2

Mütekariib(Müt)

Müt1: ---/---/---/---		1
Müt2: ---/---/---/---		1
		<hr/>
		2

Genellikle Mesihî aruzu kullanırken başarılıdır. Birkaç yerde rastladığımız hatalı kullanışlar ise yüzyılın diğer şairlerinde de görülür.

Divanında kendini redif bulma zahmetine sokmayan Mesihî'nin, 22 kasidesinden sadece 5'i, gazellerinin de üçte biri (162 gazel) rediflidir. Rediflerin de çoğu, hançer, hilâl, aşk, nergis, gönül v.b. gibi Divan şiirinde alışılmış redif kelimelerinden yapılmıştır.

Şairin kafiye seçiminde ise Divan şairlerinin çoğu kez dikkat ettikleri kafiye yapılan kelimelerin aynı gramer grubundan olmaları kuralının zaman zaman dışına çıkıldığını görüyoruz.

1. Ger tende zahm-ı tîrûn açâ ser-be-ser dehen
Saña du'âlar eyleye ey dost her dehen
2. Mahbûblarda olmasa dürc-i dürer dehen
Göstermez idi söze gelicek güher dehen
3. Perkâr gibi küyüñ çigzinmez idi dil
Nokta misâli olmasa sende eger dehen
4. Âlûde eyleyüp mey-i telh ile la'lûñi
Lutf it acıtma cânumuzı ey şeker-dehen
5. Bir büse istesek bize yokdan gelür lebûñ
Beñzer aña bu şiveyi ta'lim ider dehen
6. Sen gül-ruha ağız haberin dimege şehâ
Açmış sabâ yeline seher goncalar dehen
7. Her beyti gül budağma beñzer Mesihîñüñ
Kim uçlarında goncadan ola birer dehen

Divan şiirinin kafiye anlayışıyla ilgili olarak sözünü edeceğimiz diğer bir özellik de, kaside gibi uzun bir nazım şeklinde aynı kafiyenin ard arda olmamak şartıyla, bir kaç kez kullanılabilmesi meselesidir. Mesihî, Divan şairine tanınan bu kolaylıktan sadece kasidelerinde değil gazellerinde de faydalanmıştır.

1. Çarhuñ sıfatın gömgök idüp sille-i âhum
Her gice yüzün kara kılır düd-ı siyâhum
2. Bâr-ı gam-ı hicrân ile itdüñ çu beni deng
Bildür bileyin ben de nedür bâri günâhum
3. Nâlişlerümi eyleme inkâr kolupdur
Küyuñdaki herbir der ü dîvâr güvâhum

4. Ger hasret-i şemşirüñ ile hâk olur isem
Süsen gibi keskin bite kabrümde giyâhum
5. Kapuñda beni suçlu çıkarma kerem it kim
Bu bâbda yokdur benüm ey dost günâhum
6. Ben kanımı da'vâ ider iken kılıcından
Tîri irişüp eyledi mecrüh güvâhum

ESERLERİ

Mesîhî'nin eserleri sayılıdır. Pek hacimli olmayan bir divanı, bir şehrengîzi ve bir de Latîfi tezkiresinden edindiğimiz bilgiye göre, yüze yakın mektuptan oluşan Gül-i Sad Berg adlı mensur eseri vardır.

Divanın görebildiğimiz yazma nüshaları şunlardır:¹

- A: British Museum, Or, 1152. (Charles Rieu, Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum, London, 1888, s. 171)
- B: British Museum, Arundel Or. 18. (Rieu, yukarıda adı geçen katalog, s. 172)
- C: John Rylands Library, Manchester, Turkish Manuscripts, no 62. 534 varaklık bu yazma eserde 15. ve 16. yüzyıl şairlerinden on dördünün divanları bulunmaktadır. Mesîhî Divanı 2b-92a arasında yer almıştır.
- D: İstanbul Üniversitesi, no. 809. (İstanbul Kitaplıkları Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, I.c., İstanbul, 1947, s. 87)
- E: Süleymaniye, Lala İsmail Efendi, no. 483. (Divanlar Kataloğu, I.C., s. 88)

Bu nüshalardan sadece B 20 Rebiü'l-âhir 938 tarihini taşımaktadır. Ancak, C nüshası hariç tutulmak şartıyla, diğer üç nüsha 16. yüzyılın başlarında istinsah edilmiş gibi görünmektedir. Şairin bütün uzun şiirlerini atlayan B nüshasından başka bütün nüshalarda, Mesîhî'nin hayatının son yıllarında yazdığı kasideler-Sultan Selim ve Cafer Bey için yazdığı (ünlü Bahariyesi) ve Ali Paşa için yazdığı mersiye bulunmaktadır. Bu noktadan hareket ede-

¹ İstanbul Kitaplıkları Türkçe Yazma Divanlar Kataloğunda yukarıda verdiklerimizden başka Divanın şu nüshaları da verilmiştir...

a İst. Üniver. Ktb. T. 668

b Atıf Ef. Ktb. 2054/13

rek, orijinal nüshanın Mesihî'nin 917 de ölümünden hemen kısa bir süre önce, kendisine yeni bir hamî aradığı tarihlerde, bütün edebî gücünü ortaya koyma çabası içerisinde bulunuşunun bir delili olarak yazıldığını söyleyebiliriz. Ancak yukarıda bildirdiğimiz nüshalardan hiç biri bize orijinal nüsha izlenimini vermedi.

Divan alışı geldiğimiz biçimde düzenlenmiştir. Kasideler tarafından takip edilen bir münacatla başlar. Divanın kasaid bölümü oldukça uzundur'. Mesihî'nin edebî uğraşısının verimli devri II. Bayezid'in hükümdarlık yıllarına rastlar. Daha sonraları şair, hayatını sürdürme çabası içerisinde, devrin ilerigelenlerine ard arda kasideler sunmuştur. Bu nedenle kasidelerinin birkaçı hariç, diğerlerinde Mesihî'nin başarısı azdır.

Genellikle gazel, Divan şairleri tarafından tutulan ve tutulduğu ölçüde de bol kullanılan bir nazım şeklidir. Düşünceden çok duygu ve hayalin yoğun olduğu gazelde, şair tema seçiminde de serbesttir. Çoğunlukla Divan şairinin başarısı ya da başarısızlığı gazellerinden anlaşılır. Divanın en uzun bölümünü meydana getiren Gazeliyat bölümünde Mesihî, gazellerini biçimlendirirken, çağının şiir anlayışının dışına çıkmamış, ancak, öze, neşeli, duygusal, sade ve içten yaradılışının damgasını vurmaya başarmıştır.

Divanında ayrıca bir kaç murabba², bir terki-i bend, mukattaat ve sonda da müfredat vardır.

Divanından başka, Mesihî'nin bilinen en ünlü eseri Şehr-engizidir

Bu tür şiire neden şehr-engiz adı verildiği belli olmamakla birlikte, şehr-engiz kelimesi bir şehrin halkını öven ya da yeren manzum eser anlamına gelir, Mesihî'nin kaygusuz, rind ve derbeder yaradılışına ve hayatına bakarak, bazı tenkitçiler İslâmî edebiyatta şehr-engiz türünde ilk eserin Mesihî'ninki olduğu kanısında birleşirler. Bu düşüncenin sahiplerinden biri olan Gibb³, Şehr-engiz hakkında içinde mübalağa payının bulunduğu şüphe götürmeyen övgü dolu sözler eder. Oysa E.G. Browne ve Hammer'in bu noktadaki

1 Mesihî kasidelerini aşağıdaki kişilere sunmuştur:

II. Bayezid (4)	Mir Bedreddin (1)
Yavuz Sultan Selim (1)	Mehmed Çelebi (1)
Hadım Ali Paşa (1)	Ahmed Çelebi (1)
Tacizade Cafer Çelebi (6)	Yunus Beg (1)
Hasan Paşa (1)	

2 Bahar redifli murabbası, Sir William Jones tarafından yapılan Latince çevirisiyle birlikte Poeseos Asiaticae Commentariorum = Libri sex, cum appendice'de çıkmıştır. (Leipzig, 1774)

3 E. J. W. Gibb, A History of Ottoman Poetry, C. II. s. 226-228

görüşleri ayırır. Browne'a göre, Gibb'in dediği gibi şehir-engiz türünün Türk edebiyatının buluşu olduğu ve İran edebiyatında benzeri bulunmadığı kanısı yanlıştır. Sam Mirza'nın 957 (1550) de çıkan Tuhfe-i Sami'sinde, şehir-engiz türüne benzer eser vermiş Vahîdî ve Harfî mahlaşlı iki şairden söz edilir. Bunlardan ilkinin eseri Tebriz, ikincisinininki ise Gilan hakkındadır. E.G. Browne'nin kanısına göre bu iki eser Mesîhî'nin Şehr-engîz'inden sonra yazılmış olabilir. Ancak adı geçen Şehr-engizlerin İran edebiyatı için bir yenilik ve buluş oldukları hakkında hiç bir kayıt yoktur¹. Bu da o tarihlerde İran edebiyatının bu türe yabancı olmadığını tanıklar. Hammer ise Mesîhî'nin çağdaşlarından Fakirî'nin, Türk edebiyatındaki ilk şehir-engiz yazarı olduğunu söyler².

Gerçekten şehir-engiz türünün Mesîhî tarafından yaratıldığı konusunda kuşkulanan gerekir. Agâh Sırrı Levend, "Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul" adlı eserinde, Zâtî'nin Mesîhî'ninkiyle aynı tarihlerde ortaya koyduğu Şehr-engizine dikkati çeker. Ancak Agâh Sırrı Levend Şehr-engizlerin karşılaştırılmasında derine inmemiştir. Her iki eserin sadece vezinleri- (H3) Mefâilün / mefâilün / feülün- aynı olmakla kalmayıp, Edirne ile ilgili olarak verilen kişiler de aynıdır. Nalbendoğlu Ahmed, Tâlib-i ilm Mahmud v.b. gibi. Bu kişilerin tasvirleri Zâtî'ninkinde de Mesîhî'nin Şehr-engizinde olduğu tarzda tasvir edilmektedir³. Gerçekte her iki eserin de şairlerinin aralarında geçen eğlenceli bir sohbet sonunda ortaya konmuş olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Gördüğümüz yazma nüshaların hiç birinde esere ad verilmemiştir. Şehr-engizin yazılış tarihi de eserde belirtilmemiştir⁴. Ancak büyük bir ihtimalle Şehr-engizin yazılış yeri Edirne'dir.

Eser üç bölüme ayrılır. Münâcât, tasvir ve hâtime. Münâcât alışlagelen tarzda olup şairin günahlarını sayıp dökmesine ve suçlarının bağışlanması için Tanrı'ya yakarışına ayrılmıştır. Daha sonraki beyitlerde de gece ve gün-

1 E. G. Browne, A Literary History of Persia, C. IV. S. 237

2 J. von Hammer-Purgstall, Geschichte der Osmanischen Dichtkunst, C. I. S. 297

3 Lala İsmail Ef. Ktp. 443 numaradaki Zâtî'nin Şehr-engizinin tümünün bulunduğu metin üzerinde çalışmak mümkün olmamıştır. İki eser arasında yapılan mukayese Bayezid Umumî Ktp. 3595 numaradaki eksik metin üzerinden yapılmıştır.

4 A. Sırrı Levend, Üniversite Ktp. no. 1532 deki Mesîhî Divanı nüshasında bulunduğu "Azimet kerdan-i Sultan Selim Han der Şehr-i Edirne" adlı başlığa dayanarak Şehr-engizin yazılış tarihini 918 (1512) olarak verir.

düz tasvirine yer verilir. Tasvir bölümünün en sonunda Edirne gençlerinin tanıtılması yer alır. Bu kişilerin adları ve meslekleri bildirildikten başka bazıları hakkında kısa mizahî ifade kullanılmıştır. Bu arada kişi adlarının müslüman olması ve hepsinin toplumun orta tabakasından gelmeleri dikkati çeken bir noktadır. Gençler dükkânlarda çalışır, ya da dükkân sahiplerinin oğullarıdır. Dua bölümünden sonra mesnevi iki gazelle sona erer. Eserin tamamı 178 beyittir.

Divanındaki manzumelerin çoğuyla mukayese edilirse Mesîhî'nin Şehr-
engizde üslûbunun daha sade ve dilinin konuşma diline daha yakın olduğu görülür.

Mesîhî'den bahseden tezkire yazarları içerisinde sadece Latîfi, şairin Gül-i Sad-Berg adlı mensur eserinin varlığından söz eder. Üstelik Latîfi'nin dediğine göre eser devrinde ilgiyle karşılanmış ve rağbet görmüştür. Bursalı Mehmed Tahir de eserin bir yazma nüshasının Nuruosmaniye Kütüphanesinde bulunduğunu yazar. Ancak M. Tahir'in¹ sözünü ettiği yazmanın gerçekten bu eser mi yoksa aynı ad altındaki başka bir eser mi olduğunu araştırmak fırsatını bulamadık. Ayrıca Prof. Abdülkadir Karahan'ın² Üsküdar Selim Ağa Ktp. bulunduğunu söylediği eserin yazma nüshasını da göremedik. Kâtip Çelebi'nin³ Nakşibendî şeyhi Mahmud b. Edhem'in Gülşen-i İnşa adlı eserinin bir modeli olduğunu söylediği Gül-i Sad-Berg'in Divan nesrinin ilk ürünleri arasında bir yeri olup olmadığını bu nedenle bilemiyoruz.

1 Bursalı M. Tahir, Osmanlı Müellifleri, C. I, S. 160

2 A. Karahan, İslâm Ans. Mesîhî Mad.

3 Kâtip Çelebi, Keşfü'z-zünûn , C. II, S. 1505